

Til lovforslag nr. L 92. Betænkning afgivet af Forskningsudvalget den 17. december 1997

## Betænkning

over

### Forslag til lov om ændring af lov om Danmarks Grundforskningsfond

(Mulighed for en delvis uddeling af fondens kapital og ændring af fondens uddelingspraksis)

Udvalget har behandlet lovforslaget i nogle møder og har herunder stillet spørgsmål til forskningsministeren, som denne har besvaret skriftligt.

Der er af forskningsministeren stillet ændringsforslag, hvorom henvises til de ledsagende bemærkninger.

Herefter indstiller et *flertal* (udvalget med undtagelse af Fremskridtspartiets medlem) lovforslaget til *vedtagelse* med de stillede ændringsforslag.

Flertallet er enig i, at formålet med Danmarks Grundforskningsfond om at støtte enestående forskning på internationalt niveau skal fastholdes. Den gennemførte evaluering bekræfter, at fonden har styrket enestående dansk forskning på internationalt niveau og medvirket til at øge kvaliteten af den unge generation af forskere.

Flertallet fastholder, at fonden skal kunne fortsætte sin hidtidige praksis med normalt at uddele midler på baggrund af ansøgninger og i åben konkurrence, men skal som hidtil også kunne handle på eget initiativ.

I denne forbindelse fremhæver flertallet, at fonden kan søge centerledere efter internationalt opslag.

Fonden skal kunne optræde og handle fleksibelt og dynamisk i sin uddelingspolitik, ligesom fonden skal kunne anvende midler på kompetenceopbygning inden for nye områder gennem en mere risikovillig brug af sine midler.

Flertallet er enig i, at ønsket om at opnå en

klar kompetencefordeling og størst mulig gennemskuelighed tilgodeses ved at adskille bestyrelse og direktion. Fonden bevarer sin uafhængighed og tilrettelægger selv sin administration, mens den nærmere opgavefordeling mellem bestyrelse og direktion fastsættes i fundatsen for fonden.

Flertallet finder det væsentligt at præcisere, at fonden selv kan fastlægge, hvor lang periode skal være for nye aktiviteter, og for hvor lange perioder de eventuelt kan forlænges.

Flertallet understreger behovet for at sikre fonden mulighed for at spille en rolle som et væsentligt instrument i den offentlige støtte til forskning. Det indebærer, at fonden skal have mulighed for at anvende midler fra den bundne grundkapital. Fonden får mulighed for at bruge op til halvdelen af grundkapitalen frem til år 2006. Denne begrænsning i adgangen til at bruge midler fra grundkapitalen vil i kombination med revisionsbestemmelsen sikre, at der er betydelige midler tilbage den 30. juni 2006.

Det ligger flertallet på sinde at sikre, at man ikke den 30. juni 2006 står i den situation, at der er et betydeligt udækket finansieringsbehov til centre, der hidtil har modtaget bevillinger fra fonden, og som vil kræve helt ekstraordinære omprioriteringer.

Flertallet fremhæver, at det er bestyrelsens ansvar at sørge for, at dette ikke sker. Det er således bestyrelsens ansvar at sikre, at fondens økonomiske forpligtelser til enhver tid kan indfries. Hvis disse betingelser opfyldes i loven, er der efter flertallets opfattelse ingen grund til at fastholde kravet om en reservefond.

I nogle tilfælde vil det være naturligt at nedlægge grundforskningscentre. I andre vil det være mest hensigtsmæssigt at søge aktiviteterne bevaret for at give et varigt løft til dansk forskning.

Flertallet er derfor enig i intentionerne i de anbefalinger, der er fremsat af en arbejdsgruppe under Danmarks Forskningsråd - og fremhævet i høringssvar fra Rektorkollegiet - om den ønskede sammenhæng og det ønskede samspil mellem ekstern og intern finansiering af forskning ved offentlige institutioner. Det er vigtigt, at fondens bevillinger indgår i denne sammenhæng og dette samspil, så der opnås en vis sikkerhed for, at fondens centre betyder et varigt løft til et forskningsområde og en institution.

Flertallet er bekendt med, at forskningsministeren vil nedsætte et udvalg med repræsentanter fra Danmarks Forskningsråd m.fl. til at se på mulige indlejningsmodeller. Fondens uafhængighed skal respekteres, men der er samtidig et ønske om, at fonden på linje med andre offentlige bevillingskanaler til ekstern finansiering af forskning følger de forslag, som dette udvalg måtte fremkomme med. Derfor bør det blive dette udvalgs opgave at pege på flere forskellige modeller til at sikre indlejring.

Flertallet finder det meget vigtigt, at aftaler om indlejring gøres betinget af, at det pågældende projekt opnår en positiv vurdering i en ekstern evaluering, der iværksættes af institutionen i samarbejde med fonden. Resultatet af denne evaluering kan desuden anvendes af institutionen som retningsgivende for størrelsen af aktiviteten i perioden efter ophøret af bevillingen fra fonden. Det præciseres, at også i tilfælde af en positiv evaluering kan det findes mest hensigtsmæssigt at nedlægge grundforskningscentre.

Flertallet tilslutter sig, at fondens midler udeles på baggrund af en kontrakt mellem fonden og institutionen, og at der i denne kontrakt fastlægges procedurer for, hvornår og hvordan og på hvilket grundlag en eventuel indlejring drøftes mellem fonden og institutionen.

Flertallet er ligeledes bekendt med, at forskningsministeren har igangsat en uvildig undersøgelse af fondens formueanbringelse. Denne undersøgelse hilses velkommen, og flertallet opfordrer til, at de forslag, der måtte komme ved dette undersøgelsesarbejde, inddrages i de nærmere bestemmelser om anbringelse af fon-

dens midler, der skal fastsættes efter forhandling med Rigsrevisionen.

Det ligger flertallet meget på sinde, at fonden gives de videst mulige rammer for at øge afkastet, så nedskrivningen af fondens grundkapital bliver så begrænset som muligt.

Flertallet finder det vigtigt, at der i god tid kan ske en behandling af fondens organisation og uddelinger. Derfor ønskes en behandling i Folketinget i folketingsåret 2002-03, således at der sker en afklaring ca. 3 år før den 30. juni 2006.

Et *mindretal* (Fremskridtspartiets medlem af udvalget) vil redegøre for sin stilling til lovforslaget og de stillede ændringsforslag ved 2. behandling.

### Æ n d r i n g s f o r s l a g

Af *forskningsministeren*, tiltrådt af et *flertal* (udvalget med undtagelse af FP):

#### Til § 1

- 1) *Nr. 2* affattes således:
- »2. § 2, *stk. 2*, affattes således:
  - »*Stk. 2*. Fonden tilrettelægger selv sin administration, idet dog opgavefordelingen mellem bestyrelse og direktør fastsættes i fundatsen, jf. § 3.««
  - 2) Det under *nr. 3* foreslåede § 2 a, *stk. 2*, affattes således:
    - »*Stk. 2*. Direktøren ansættes og afskediges af bestyrelsen efter indstilling fra bestyrelsesformanden. Direktøren kan dog ikke afskediges uden forudgående orientering af forskningsministeren.«
    - 3) Efter *nr. 4* indsættes som nyt nummer:
      - »01. I § 4, *stk. 1, nr. 1*, indsættes efter »institutionerne,«: »hvorefter fondens økonomiske engagement afvikles,««
      - 4) Det under *nr. 5* foreslåede § 4, *stk. 2*, affattes således:
        - »*Stk. 2*. Bestyrelsen skal ved tilsagn om støtte fra fonden tage højde for, at de tilsagte forpligtelser i de enkelte år ikke overstiger det disponible beløb til uddelinger, og at der heller ikke i øvrigt opstår udekkeede finansieringsbehov i forbindelse med fondens tilskudsaktiviteter. Bestyrelsen skal i den forbindelse på baggrund

af det forventede disponible beløb til uddelinger fastsætte en ramme for den samlede mængde af aftaler efter stk. 1, nr. 1, sådan at det økonomiske grundlag for en gennemførelse af de pågældende tilskudsaktiviteter hele tiden er til stede.«

5) I det under nr. 5 foreslåede § 4, stk. 3, ind sættes efter »skal«: »normalt«.

6) Det under nr. 5 foreslåede § 4, stk. 4, af fattes således:

»Stk. 4. Bestyrelsen kan i forbindelse med finansieringen af oprettelsen eller udvidelsen af institutter og centre, jf. stk. 1, nr. 1, gøre finansieringen betinget af, at stillingen som centerleder opslås i international konkurrence. Bestyrelsen kan ligeledes beslutte, at et center etableres, efter at stillingen som centerleder har været opslået i international konkurrence.«

7) Det under nr. 5 foreslåede § 4, stk. 6, af fattes således:

»Stk. 6. Bestyrelsen kan efter aftale påtage sig at gennemføre tilskudsaktiviteter med hel eller delvis finansiering fra anden side.«

8) I den i nr. 7 foreslåede affattelse af § 7, stk. 1, 2. pkt., udgår »og reservefondens«.

9) Efter nr. 7 indsættes som nyt nummer:

»02. § 7, stk. 2, affattes således:

»Stk. 2. Forskningsministeren fastsætter efter forhandling med Rigsrevisionen, hvorledes midlerne skal anbringes.«

Til § 2

10) I stk. 1 ændres datoen »1. februar 1998« til: »1. januar 1998«.

11) I stk. 2 ændres »folketingsåret 2005/6« til: »folketingsåret 2002-03«.

Til § 3

12) I stk. 1 indsættes efter »bestyrelsen«: », i det omfang det er nødvendigt for at opnå samlede årlige uddelinger på op til 200 mio. kr. i faste priser,«.

13) Stk. 2 og 3, udgår.

Stk. 4 og 5 bliver herefter stk. 2 og 3.

14) I stk. 4, der bliver stk. 2, indsættes efter 1. pkt. som nyt punktum:

»Tidligere udbetalte tilskud fra fonden kan dog indeholde støtte til aktiviteter, der først afvikles efter den 30. juni 2006.«

15) I stk. 5, der bliver stk. 3, ændres ordene »der svarer til gennemførelsen af de særligt prioriterede forskningsområder« til: »der sikrer en trinvis udskiftning for til stadighed at bevare kontinuiteten i bestyrelsens arbejde«.

16) Efter stk. 5, der bliver stk. 3, indsættes som nyt stykke:

»Stk. 4. Indtil en ny fundats er fastsat for fonden, kan forskningsministeren i forbindelse med lovens ikrafttræden fastsætte den nødvendige overgangsordning for fonden, herunder adskille bestyrelsesformands- og direktørposten for fonden.«

## B e m æ r k n i n g e r

Til nr. 1

I de indkomne hørings svar har der været nogen usikkerhed om, hvorvidt fondens administration efter lovforslaget ville bevare sin selvstændige og uafhængige status. Det foreslås derfor, at det præciseres, at fonden som hidtil selv tilrettelægger sin administration. Den praktiske udformning vil ske efter aftale mellem bestyrelsen og direktøren for fonden. Af hensyn til den tiltænkte funktionsadskillelse mellem bestyrelse og direktør vil opgavefordelingen mellem disse dog være et fundatsanliggende.

Til nr. 2

Det foreslås, at direktøren ansættes og afskediges af bestyrelsen efter indstilling fra bestyrelsesformanden. Af hensyn til direktørens uafhængighed af bestyrelsen foreslås det dog, at direktøren ikke kan afskediges uden forudgående orientering af forskningsministeren.

Til nr. 3

Forslaget præcisere, at bestyrelsen ikke alene har til opgave at oprette og finansiere centre, men at det er en lige så naturlig opgave at afvikle fondens engagement efter en kortere eller længere årrække. Når fondens engagement afvikles, må der tages stilling til, om aktiviteten

skal videreføres i andet regi, jf. bemærkningerne til nr. 4.

#### Til nr. 4

Den konkrete anledning til dette lovforslag har været, at fonden står foran at skulle tage stilling til en videreførsel af 23 centre, der samlet set har fået en meget god evaluering, samtidig med at faldet i renteniveauet ikke giver fonden den fornødne finansielle mulighed for en eventuel videreførsel. Denne problemstilling kan gentage sig med forøget styrke i 2006, fordi fonden på det tidspunkt ikke vil have økonomisk mulighed for gennem afkast eller brug af kapitalen at videreføre en større mængde centerdannelser.

For at undgå, at man på det tidspunkt stod med en række gode, men ufinansierede forskningsaktiviteter, blev det foreslået, at fonden enten skulle sikre sig, at en tilskudsaktivitet fuldt ud kunne gennemføres inden for fondens tilskud samt en eventuel tilsagt medfinansiering, eller at der allerede fra oprettelsen af et center skulle være taget stilling til en fremtidig indlejring i de eksisterende forskningsudførende institutioner.

Det må imidlertid konstateres på baggrund af hørings svarene, at dette krav om en fremtidig indlejring var for ultimativt i forhold til de forskningsudførende institutioners planlægning. Det foreslås i stedet, at fonden i forbindelse med oprettelsen af centre selv må tage højde for, at man ikke igen kommer i en situation, hvor mængden af gode centre ikke svarer til fondens finansielle muligheder. Fondens må derfor igennem frivillige aftaler om indlejring eller ved at reservere de nødvendige midler sikre, at en eventuel videreførsel ikke alene kommer til at bero på, at fonden har økonomisk mulighed herfor.

Bestyrelsen skal således ud fra beregninger over det forventede disponible beløb lægge en samlet ramme for, hvor mange centre fonden selv har mulighed for at finansiere på en gang. Rammen må løbende korrigeres ud fra forventningerne til det årlige beløb til uddelinger. Ud fra rammen må der tages stilling til de konkrete centerdannelser, sådan at centrene oprettes, drives og afvikles i et kontinuerligt forløb. I det omfang fonden opnår aftaler om indlejring af de eksisterende centre, vil fonden således få mulighed for at oprette flere nye centre selv.

#### Til nr. 5

Den ændrede formulering tilsigter, at fonden som hidtil i begrænset omfang selv kan iværksætte aktiviteter, hvor der er behov herfor.

#### Til nr. 6

På nogle områder er der behov for en styrkelse af dansk forskning på et niveau, der ikke kan forventes ved blot at indkalde ansøgninger fra danske forskergrupper. Derfor bør bestyrelsen have mulighed for i nogle tilfælde at opslå stillingen som centerleder internationalt, på samme måde som det sker ved oprettelse af de tyske Max Planck-institutter. Disse centre skal som alle andre grundforskningscentre m.v. placeres ved eller på tværs af eksisterende forskningsinstitutioner.

#### Til nr. 7

Forslaget præciserer, at fonden efter aftale kan iværksætte tilskudsaktiviteter, der finansieres helt eller delvis fra anden side. Bestyrelsen afgør selv, om den vil indgå i sådanne aftaler om at iværksætte tilskudsaktiviteter med anden finansiering, ligesom bestyrelsen vil have fuld uafhængighed i udførelsen af opgaven inden for rammerne af aftalen.

#### Til nr. 8

Forslaget er en konsekvens af bortfaldet af det tidligere forslag om oprettelsen af en reservefond.

#### Til nr. 9

Forskningsministeren har taget initiativ til, at der nu bliver foretaget en uvildig analyse af, om grundkapitalen forventes bedst muligt, under hensyntagen til, at denne også skal være anbragt med en betryggende sikkerhed. Det faldende renteniveau har gjort det aktuelt på ny at vurdere, om ikke fonden kunne opnå et større afkast ved mindre restriktive krav til, hvordan kapitalen kan placeres, f.eks. ved at placere en del af kapitalen i aktier. Denne analyse kan imidlertid først forventes afsluttet omkring 1. februar 1998. For ikke at udelukke, at resultaterne heraf kan føre til ændrede regler for kapitalens anbringelse, foreslås det, at lovens nuværende krav i § 7, stk. 2, ophæves. I stedet foreslås indføjet en bemyndigelse til forskningsministeren til at fastsætte kravene efter forhandling med Rigsrevisionen.

## Til nr. 10

Det foreslås, at loven træder i kraft den 1. januar 1998.

## Til nr. 11

Lovforslaget giver fonden mulighed for at bruge op til halvdelen af grundkapitalen over de næste 8 år. Til gengæld bør fonden ikke kunne disponere over den resterende halvdel igennem bevillingstilsagn. Dette kan føre til et vakuum, hvor fonden i perioden op til udløbet af de 8 år må afvikle alle aktiviteter og omvendt ikke kan sætte nogle nye i gang. For at undgå dette foreslås det, at loven allerede revideres i folketingsåret 2002-03, sådan at fondens virke i forbindelse med udløbet af 8-års-perioden kan planlægges i god tid.

## Til nr. 12

Når bestyrelsen tillægges mulighed for at bruge af grundkapitalen, er det alene for at opretholde det nuværende aktivitetsniveau på trods af det lave renteniveau. Derfor er det vigtigt, at en eventuel bedre forrentning af grundkapitalen, der måtte opnås ved en omplacering af fondens midler, jf. ændringsforslag nr. 9, ikke medfører forøget aktivitetsniveau, men derimod en reduktion af forbruget af grundkapitalen. Forslaget sikrer således et aktivitetsniveau på op til 200 mio. kr. årligt i 1998-priser, og at bestyrelsen kun kan bruge af grundkapitalen, i det omfang det er nødvendigt for at nå dette niveau. Ved opgørelsen af det årlige uddelingsbeløb på 200 mio. kr. indgår fondens frikapital og afkastet heraf ikke. Det vil sige, at det faktiske uddelingsbeløb kan forhøjes hermed.

Omvendt vil bestyrelsen aldrig kunne bruge mere end halvdelen af den oprindelige grundkapital, uanset hvordan prisudviklingen måtte blive.

## Til nr. 13

Forslaget er en konsekvens af, at de tidligere fremsatte forslag om oprettelsen af en reserve-

fond og om uddelinger inden for særligt prioriterede områder udgår.

## Til nr. 14

Den oprindelige formulering skulle sikre, at fonden ikke kunne foregribe Folketingets revision af loven ved på forhånd at disponere fondens midler ud over det forudsatte revisions-tidspunkt. Imidlertid er der intet i vejen for, at fonden inden det angivne tidspunkt uddeler allerede optjente midler til forskningsaktiviteter, der først afsluttes efter det nævnte tidspunkt, f.eks. til afslutning af ph.d.-stipendier, som centret har påtaget sig at finansiere. Denne son-dring præciseres med ændringsforslaget.

## Til nr. 15

Forslaget tilgodeser, at eventuelle ændringer i bestyrelsens funktionsperioder ikke kan medføre, at der vil ske en total udskiftning af bestyrelsens medlemmer på et givet tidspunkt. Der vil også skulle tages højde for kontinuiteten i fondens arbejde, og derfor bør en udskiftning under alle omstændigheder ske trinvis.

## Til nr. 16

Loven forudsætter på en række punkter, at fondens fundats ændres, hvilket ikke kan gennemføres inden lovens ikrafttræden. F.eks. må reglerne om midlernes placering afvente resultatet af den uvildige undersøgelse og forhandlingerne med Rigsrevisionen om nye regler for placeringen. Tilsvarende forudsætter lovforslaget en adskillelse af formandspost og direktørpost, men man vil ikke kunne tiltrække egnede kandidater til direktørposten, inden funktionerne er blevet fastlagt i den nye fundats. Det foreslås derfor, at forskningsministeren kan etablere den nødvendige overgangsordning i tidsrummet fra lovens ikrafttræden den 1. januar 1998 og frem til en ny fundats ikrafttræden senere på foråret 1998. For at sikre fondens aktive medvirken i denne proces er det samtidig hensigten, at bestyrelsesformandsposten besættes for en ny funktionsperiode straks fra lovens ikrafttræden.

*Sonja Mikkelsen (S) Kim Nøhr Skibsted (S) Helen Beim (S) Inger Bierbaum (S)*  
*Lis Greibe (S) Kjeld Rahbæk Møller (SF) fmd. Henrik Svane (RV) Hardy Hansen (S)*  
*Jørn Jespersen (SF) Henning Urup (V) Jens Løgstrup Madsen (V)*  
*Anders Mølgaard (V) nfm. Tove Fergo (V) Grethe Rostbøll (KF) John Vinther (KF)*  
*Frank Dahlgaard (KF) Niels Højland (FP)*

Enhedslisten, Centrum-Demokraterne og Dansk Folkeparti havde ikke medlemmer i udvalget.